

A TANTÁRGY ADATLAPJA

Ismeretelmélet

Egyetemi tanév 2025–2026

1. A képzési program adatai

1.1. Felsőoktatási intézmény	Babeş-Bolyai Tudományegyetem
1.2. Kar	Történelem és Filozófia Kar
1.3. Intézet	Magyar Filozófiai Tanszék
1.4. Szakterület	Filozófia
1.5. Képzési szint	Alapképzés (BA)
1.6. Tanulmányi program / Képesítés	Filozófia
1.7. Képzési forma	Nappali

2. A tantárgy adatai

2.1. A tantárgy neve		Ismeretelmélet					A tantárgy kódja		HLM2504		
2.2. Az előadásért felelős tanár neve			Dr. Gergely Péter-Alpár egy. adj.								
2.3. A szemináriumért felelős tanár neve			Dr. Gergely Péter-Alpár egy. adj.								
2.4. Tanulmányi év		3	2.5. Félév		6	2.6. Értékelés módja		V	2.7. Tantárgy típusa		Szaktárgy

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszám)

3.1. Heti óraszám	4	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor/projekt	2
3.4. Tantervben szereplő összóraszám	48	melyből: 3.5 előadás	24	3.6 szeminárium/labor	24
Az egyéni tanulmányi idő (ET) és az önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					14
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					30
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					14
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					8
Vizsgák					6
Más tevékenységek:					
3.7. Egyéni tanulmányi idő (ET) és önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő összóraszám					72
3.8. A félév összóraszám					48
3.9. Kreditszám					5

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1. Tantervi	nincsenek
4.2. Kompetenciabeli	nincsenek

5. Feltételek (ha vannak)

5.1. Az előadás lebonyolításának feltételei	Az előadások 70%-án kötelező a részvétel: 14 előadásból 9-en.
5.2. A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	A szemináriumi részvétel, a kialakított munkarend és a megbeszélt feladatok teljesítése kötelező. Az elmaradt szemináriumok pótlása egyéni pótlási terv alapján történik a vizsgaidőszak kezdetéig.

6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

Szakmai/kulcs-kompetenciák	- C1 A filozófia elméleti és történeti alapjainak beazonosítása és megfelelő alkalmazása: elvek, értékek, etikák, gondolkodási módozatok és gyakorlatok. - C2 Általános és ágazati filozófiai gondolatok, témák és problémák rendszerezése és megfogalmazása. - C3 Megoldások, konklúziók vagy alternatív problémamegközelítések erős és gyenge pontjainak a kritikai gondolkodás (logikai elemzés és értékelés) általi beazonosítása. - C4 Az emberi cselekedetek, tapasztalatok és létezés okainak, elveinek és értelmének a kimutatása. - C5 Filozófiai gondolatok/ismeretek létrehozása és közlése. - C6 Személyközi és interkulturális közvetítés a személyközi és interkulturális problémák beazonosítása, elemzése és megoldása révén.
Transzverzális kompetenciák	- CT1 Közepes nehézségű problémahelyzetek realista, illetve mind elméleti, mind gyakorlati érveléssel való kezelése, hatékony megoldásuk érdekében. - CT2 A hatékony multidiszciplináris csoportmunka technikáinak a különböző hierarchikus szinteken való alkalmazása. - CT3 A szakmai továbbképzés szükségletének az önértékelése a személyes autonómia, a munkaerőpiaci integráció és a munkaerőpiaci követelményekhez való alkalmazkodóképesség fejlesztése céljából.

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	A megismeréssel kapcsolatos alapvető filozófiai problémák körülhatárolása és rendszerező vizsgálata; a filozófiai problematizálás kiterjesztése a megismerés jelenségeinek szaktudományos kutatásával (kognitív tudományok, tudásszociológia, kommunikációs antropológia, stb.) kapcsolatos eredmények értelmezésére; az ismeretfilozófiai problémák helyének és jelentőségének feltárása a kortárs filozófiai gondolkodásban.
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	- A megismerés filozófiai vizsgálatával kapcsolatos sajátos kérdésfeltevések és fogalomrendszer kezelése. - A megismerés filozófiai vizsgálatához szükséges elemzési, értelmezési és érvelési készségek elsajátítása. - Rendszerező, összefüggéseket teremtő látásmód elsajátítása a megismeréssel kapcsolatos filozófiai kérdések vizsgálatában. A megismerés érzéki és értelmi összetevői. Az értelmi megismerés előadás, problematizálás

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. A megismerés fogalma. Megismerhetőség és megismerés.	Előadás, problematizálás	
2. A megismerés feltételei. Ontológiai-antropológiai, pszichológiai, logikai-metodológiai, társadalmi történelmi feltételek.	Előadás, problematizálás	
3. A megismerés filozófiai kérdése. A racionalista és az empirista hagyomány.	Előadás, problematizálás	
4. A megismerés filozófiai kérdése. A transzcendentális megismerés.	Előadás, problematizálás	
5. A megismerés filozófiai kérdése a jelenkori filozófiában.	Előadás, problematizálás	
6. A szubjektum–objektum viszony kérdése. A szubjektum-probléma a	Előadás, problematizálás	

megismerésben.		
7. A szubjektum–objektum viszony kérdése. Az objektum-probléma a megismerésben.	Előadás, problematizálás	
8. A megismerés érzéki és értelmi összetevői. Az érzékszervi és értelmi megismerés.	Előadás, problematizálás	
9. A megismerés empirikus és teoretikus szintjei. A kognitív tapasztalat.	Előadás, problematizálás	
10. A megismerés empirikus és teoretikus szintjei. Az elméletek helye és szerepe a megismerésben.	Előadás, problematizálás	
11. Igazság és megalapozás. Igazságelméletek és igazságkritériumok.	Előadás, problematizálás	
12. Igazság és megalapozás. Ellenőrizhetőség, falszifikálhatóság, igazságtörténés.	Előadás, problematizálás	

Könyvészet:

- Clark, Andy: *A megismerés építőkövei*. Osiris, Budapest, 1996.
- Carnap, R.: Filozófia és logikai szintaxis. In: *A Bécsi Kör filozófiája*. Gondolat, Budapest, 1972. 134–193.
- Changeux J.-P.–Ricoeur, P.: *A természet és a szabályok*. Osiris, Budapest, 2001. I–IV. 11–185.
- Duerr, Hans Peter: *Sem Isten – sem mérték*. Anarchista észrevételek a tudat- és ismeretelméletről. Atlantisz, Budapest, 1998. 11–66.
- Feyerabend, Paul: *A módszer ellen*. Atlantisz, Budapest, 2002.
- Flonta, Mircea: *Cognitio. O introduce critica în problema cunoaşterii*. Editura All, Bucuresti, 1994.
- Gadamer, H.-G.: *Igazság és módszer. Egy filozófiai hermeneutika vázlat*. Gondolat, Budapest, 1984.
- Habermas, J.: Előkészítő megjegyzések a kommunikatív kompetencia elméletéhez. In: *A kommunikatív etika*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1991. 58–79.
- Hartmann, N.: A megismerés az ontológia fényében. In: *Lételeméleti vizsgálódások*. Gondolat, Budapest, 1972. 245–340.
- Heidegger, Martin: Mit jelent gondolkodni? In: *Szöveg és interpretáció*. Szerk. Bacsó Béla. Cserépfalvi. é.n. 7–16.
- Husserl, E.: A fenomenológia ideája. In: *Válogatott tanulmányok*. Gondolat, Budapest, 1972. 27–103.
- Husserl, Edmund: *Karteziánus elméletek*. Atlantisz, Budapest, 2000.
- Husserl, E.: Tapasztalat és ítélet. In: *A fenomenológia a társadalomtudományban*. Gondolat, Budapest, 1984. 70–90.
- Kant, I.: *Prolegomena*. Atlantisz, Budapest, 1999. 19–98.
- Kuhn, Th. S.: *A tudományos forradalmak szerkezete*. Gondolat, Budapest, 1984.
- Laki János (szerk.): *Tudományfilozófia*. Osiris, Budapest, 1998.
- Mannheim K.: Az ismeretelmélet szerkezeti elemzése. In: *Tudásszociológiai tanulmányok*. Osiris, Budapest, 2000. 67–124.
- Pârnu, Ilie: *Introduce în epistemologie*. Ed. Polirom, Iasi, 1998.
- Platón: *Theaitétosz*. Művei, II., Budapest, 1984.
- Pléh Csaba: *Bevezetés a megismeréstudományba*. Elektronikus Kiadó Kft. Budapest, 1998.
- Pléh Csaba (szerk.): *Kognitív tudomány*. Osiris, Budapest, 1996.
- Popper, K. R.: *A tudományos kutatás logikája*. Európa, Budapest, 1997.
- Popper, K. R.: *Test és elme*. Typotex K., Budapest, 1998.
- Putnam, Hilary: *Reprezentáció és valóság*. Osiris K., Budapest, 2000.
- Quine, W. O.: *A tapasztalattól a tudományig*. Osiris, Budapest, 2002.
- Rickert, H.: A megismerés tárgya. In: *Ész–Élet–Egzisztencia*. Szeged, 1992. 99–154.
- Russell, B.: *A filozófia alapproblémái*. Budapest, 1991. 9–147.
- Scheler, Max: Fenomenológia és ismeretelmélet. In: *Az ember helye a kozmoszban*. Osiris-Gond, Budapest, 1995. 118–201.
- Searl, John R.: *Elme, nyelv és társadalom*. Vince K., Budapest, 2000.
- Strawson, P. F.: *Az érzékelés és a jelentés határai*. Osiris, Budapest, 2000.

31. Tarski, A.: <i>Bizonyítás és igazság</i> . Gondolat, Budapest, 1990. 32. Veress Károly: Az igazság igénye. In: <i>Ami megtörténik velünk</i> . Pro Philosophia; Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2014. 165–236. 33. Vizi E. Szilveszter et al. (szerk.): <i>Agy és tudat</i> . BIP, Budapest, 2002. 34. Wright, G. H. von: Magyarázat és megértés. In: <i>Magyarázat, megértés és előrejelzés</i> . TKK., Budapest, 1987.		
8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. R A cogito problémája – Descartes: Értékezés a módszerről. In: <i>A módszerről</i> . 47–102; Szabályok az értelem vezetésére. In: <i>A módszerről</i> . 103–105; Descartes: <i>Elmélkedések az első filozófiáról</i> . Második, negyedik elm. (+ Ellenvetések, a szerző válaszaival együtt: első sorozat; második sorozat; harmadik sorozat, II., III., IV., XII., XIII.; ötödik sorozat). 33–43.; 67–77.	Szövegelemzés és -értelmezés	
2. Az érzéki tapasztalat problémája – Bacon: <i>Novum Organum</i> I. I–LXX. 7–38; Locke: <i>Értékezés az emberi értelemről</i> . Első kötet: Bevezetés; I. könyv, I. fej., II. könyv I–XII. fej., XXXII. fej.; Berkeley: <i>Tanulmány az emberi megismerés alapelveiről</i> ; Hume: <i>Tanulmány az emberi értelemről</i> . Második hatodik fej. 17–57.	Szövegelemzés és -értelmezés	
3. A kopernikuszi forradalom – Kant: <i>A tiszta ész kritikája</i> . Bevezetés. 51–72; Ayer: <i>Az a priori</i> ; Kant: <i>Prolegomena</i> . 19–98.	Szövegelemzés és -értelmezés	
4. Logikai pozitivizmus, empirizmus – Wittgenstein: <i>Logikai-filozófiai értekezés</i> . 1–6. 7–72; Schlick: <i>Pozitivizmus és realizmus; Az ismeret fundamentumáról</i> ; Carnap: <i>Ellenőrizhetőség és jelentés</i> .	Szövegelemzés és -értelmezés	
5. Fenomenológia – Scheler: <i>Fenomenológia és ismeretelmélet</i> .	Szövegelemzés és -értelmezés	
6. A külvilág bizonyítása – Rickert: <i>A megismerés tárgya</i> ; Moore: <i>A külvilág bizonyítása; Bizonyosság</i> .	Szövegelemzés és -értelmezés	
7. Elme, tudat, gondolkodás, nyelv – Searle: Az elme, az agy és a programok világa. In: <i>Kognitív tudomány</i> . 136–151; Black: Gondolkodás és beszéd. In: <i>A nyelv labirintusa</i> .	Szövegelemzés és -értelmezés	
8. Tapasztalat, hit, ítélet, kijelentés, igazság – James: Pragmatizmus. Ötödik és hatodik előadás. In: <i>Pragmatizmus</i> . 217–260. (+ <i>Az igazság pragmatikus magyarázata és akik félreértik</i> . Uo. 349–390.); Husserl: <i>Tapasztalat és ítélet</i> ; Habermas: <i>Előkészítő megjegyzések a kommunikatív kompetencia elméletéhez</i> .	Szövegelemzés és -értelmezés	
9. A szemináriumi dolgozatok bemutatása és megbeszélése.	Dolgozatok megbeszélése, vita	

10. A szemináriumi dolgozatok bemutatása és megbeszélése	Dolgozatok megbeszélése, vita	
11. A szemináriumi dolgozatok bemutatása és megbeszélése.	Dolgozatok megbeszélése, vita	
12. Ismételtes		

Könyvészet:

1. Ayer, A. J.: Az a priori. In: *Mikor igazolt egy hit?* Osiris, Budapest, 2002. 147–157.
2. Bacon, Fr.: *Novum Organum* I. Budapest, 1995.
3. Berkeley, G.: Tanulmány az emberi megismerés alapelveiről. In: *Tanulmány...és más írások*. Budapest, 1985. 147–272.
4. Carnap, R.: Ellenőrizhetőség és jelentés In: *A Bécsi Kör filozófiája*. Gondolat, Budapest, 1972. 134–194; 377–392. vagy In: *Tudományfilozófia*. Áron Kiadó, Budapest, 1999. 41–50.
5. Descartes, R.: Értekezés a módszerről. In: *A módszerről*. Kriterion, Bukarest, 1977. 47–102.; Ikon (Matúra), 1993; Műszaki K. (Matúra), Budapest, 2000.
6. Descartes, R.: *Elmélkedések az első filozófiáról*. Atlantisz, Budapest, 1994. Második, negyedik elm. (+ Ellenvetések, a szerző válaszaival együtt: első sorozat; második sorozat; harmadik sorozat, II., III., IV., XII., XIII.; ötödik sorozat).
7. Descartes, R.: Szabályok az értelem vezetésére. In: *A módszerről*. Kriterion, Bukarest, 1977. 103–105.
8. Dilthey, W.: Adalékok ama kérdés megoldásához, hogy honnan ered és mennyiben jogos a külvilág realitásába vetett hitünk. In: *A történelmi világ felépítése a szellemtudományokban*. Gondolat, Budapest, 1974. 251–291.
9. Hume, D.: *Tanulmány az emberi értelemről*. Második-hatodik fej. Budapest, 1973.
10. James, W.: Pragmatizmus. Ötödik és hatodik előadás. In: *Pragmatizmus*. Gondolat, Budapest, 1981. 217–260. (+ Az igazság pragmatikus magyarázata és akik félreértik. Uo. 349–390.).
11. Kant, I.: *A tiszta ész kritikája*. Ictus, Budapest, 1995. Szelektálva: 51–72.
12. Locke, J.: *Értekezés az emberi értelemről*. Akadémiai K. Bp. 1979. Első kötet: Bevezetés; I. könyv, I. fej., II. könyv I–XII. fej., XXXII. fej.; Második kötet: IV. könyv I–IX. fej., XVII. fej., XX–XXI. fej.
13. Moore, G. E.: A külvilág bizonyítása; Bizonyosság. In: *A józan ész védelmében és más tanulmányok*. Európa K. Budapest, 1981. 199–239.; 245–288.
14. M. Schlick: Pozitivizmus és realizmus; Az ismeret fundamentumáról. In: *A Bécsi Kör filozófiája*. Gondolat, Budapest, 1972. 93–133.; 260–287. Vagy in: *Tudományfilozófia*. Áron Kiadó, Budapest, 1999. 27–40.
15. L. Wittgenstein: *Logikai-filozófiai értekezés*. Akadémiai K., Budapest, 1989. 1–6. 7–72.

9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

- Az ismeretelméleti problémahorizontok érvényesítési készségei az interdiszciplináris kutatásokban, az ismeretfilozófia valamint a tudományelmélet, tudásszociológia, kognitív tudomány, kommunikációelmélet határterületein.
- A megismerés és az emberi létezés alapvető összefüggéseinek, az ebből adódó gyakorlati életviteli problémáknak a belátása; a megismerés-kultúra-társadalom kapcsolataira irányuló alkalmazott filozófiai kutatási és probléma-megoldási készségek birtoklása.

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
--------------------	-----------------------------	---------------------------	-----------------------------

10.4 Előadás	Az előadáson átadott ismeretfilozófiai tananyag elsajátítása, megfelelő alkalmazása és használata; az előadottak tartalmával kapcsolatos kérdések megfogalmazása.	Folyamatos ellenőrzés a félév során; félév végi írásbeli záróvizsga.	35%
	Az ismeretfilozófiai nézőpont, episztemológiai beállítódás, fogalomkészlet, nyelvezet kellő elsajátítása és alkalmazása.	Folyamatos ellenőrzés a félév során; félév végi írásbeli záróvizsga.	25%
10.5 Szeminárium / Labor	A tanulmányozott szövegek tartalmi ismerete.	Referátumok értékelése.	15%
	Elemzési, értelmezési, problematizálási készségek; beszélgetésekben, vitákban való aktív részvétel.	Folyamatos ellenőrzés a félév során.	10%
	Szakdolgozat elkészítésének és bemutatásának módszeressége.	A szakdolgozat és a bemutatás kiértékelése.	15%
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
- Az előadásokon kötelező a 70%-os, a szemináriumokon a 100%-os részvétel. - Legalább egy szemináriumi szöveg bemutatása a félév folyamán; szakdolgozat elkészítése. - A szövegek tartalmi elemzésében, értelmezésében, a szakdolgozatok értékelésében és a vitákban való aktív részvétel.			

11. SDG ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)¹

	A fenntartható fejlődés általános ikonja							
								

Kitöltés időpontja:
2025. szept. 15.

Előadás felelőse:
Dr. Gergely Péter-Alpár egy. adj.

Szeminárium felelőse:
Dr. Gergely Péter-Alpár egy. adj.

¹ Csak azokat az ikonokat tartsa meg, amelyek az [SDG-ikonoknak az egyetemi folyamatban](#) történő alkalmazására vonatkozó eljárás szerint illeszkednek az adott tantárgyhoz, és törölje a többit, beleértve a fenntartható fejlődés általános ikonját is – amennyiben nem alkalmazható. Ha egyik ikon sem illik a tantárgyra, törölje az összeset, és írja rá, hogy „Nem alkalmazható”.

Az intézeti jóváhagyás dátuma:

...

Intézetigazgató:

Dr. Demeter Márton-Attila egy. tanár